

MEMORABILIA NATIONIS GERMANICAE IN STUDIO BONONIENSI.

Caput I. De Bononiensium Studio, Universitatibus, Nationibus.

1. Bononiensis illius Studii clarissimi res quod nondum ab omni parte illustratae sunt, vehementer sane dolendum est. Nam quamvis non prorsus neglectae sint, tamen adhuc nec recta via inita est aut iusta auxilia adhibita sunt ab hominibus doctis, neque quisquam attigit id, quod praecipuum atque primum est, quoniam in eo continetur illius quasi ipsa vita, dico discipulos. Hi autem imprimis respiciendi sunt omnibus, qui Studia Medii Aevi penitus cognoscere volent. Universitates enim illae antiquae, ut ea aetate erant ortae, cum Italia summis turbabatur motibus, ita ex ipsis temporibus traxerunt magnum libertatis amorem et formam sibi induerunt tum popularem, quae in eo potissimum posita erat, ut pauci ab universis electi Universitatis et personam gererent et res administrarent. Itaque hae universitates „per la forma della loro organica costituzione, e per l'indole speciale delle leggi da cui erano governate, potevano dirsi tante piccole repubbliche, in cui il potere supremo emanava dagli scolari, i quali compilavano gli statuti, eleggevano gl'insegnanti, e amministravano per mezzo dei loro Consiglieri gl'interessi della corporazione. Lo stesso Rettore, che era il primo magistrato dell'Università, dipendeva dagli scolari, i quali lo investivano del grado e della giurisdizione accademica“^a.

2. Studium Bononiense ab initio legum tantum fuisse scholam notum est, quam ob causam Authentica Friderici I. iurisprudentiae modo studiosos spectat. Videntur autem ex his fere temporibus Nationes non coniunctim Universitates confecisse, sed sub suo quaeque rectore separatim una ab altera egisse et sub initium demum saeculi XIII. coniunctio quaedam ita esse facta, ut constituerentur duae Universitates Citramontanorum et Ultramontanorum^b. Ex quibus solis usque ad illius saeculi exitum Studium constitit, et quamquam progressu temporis sensim atque pedetemptim legum cathedris cathedrae medicinae artiumque adiunctae sunt et harum discipuli propriam Universitatem constituere etiam atque etiam conati id sunt consecuti, ut ex anno 1268 Artistarum rectorem subinde eligere sibi liceret, tamen anno demum 1316 impetratum est, ut Artistarum et Rectori et Universitati a republica Bononiensi legitima tribueretur auctoritas^c.

3. Tribus igitur iam constabat Studium Bononiense Universitatibus, Iurisconsultorum Ultramontanorum, Iurisconsultorum Citramontanorum, Medicorum denique atque Artistarum, quarum suis cuique praeerat Rector. Quae divisio eo plus habebat momenti, quia Medio Aevo maximus erat discipulorum Bo-

^a Ettore Coppi, *Le Università Italiane nel Medio Evo*. Firenze 1880; p. 2. 3.
Mittelalters bis 1400, Berlin, 1885, I, 135 sq.

^b Denifle, *Die Universitäten des Mittelalters*. Bologna 1905, I, p. 328, 329, 451, 587, 588, 589.

noniam concursus non modo ex tota Italia, sed ex omnibus Europae regionibus; nam Odofredo auctore saeculo tertio decimo scholarium numerus fuit decem milia, quarto decimo tredecim milia. In tanta multitudine sua sponte factum est, ut congregarentur singularum nationum homines ad res suas administrandas per commilitones ex popularium numero electos. Quarum sodalitatum, quae ipsae quoque appellabantur Nationes, mutabantur saepius et numeri et nomina; initio quidem erant quattuordecim Ultramontanae et tres principales Citramontanae Universitatis. Illa constabat — id quod videmus ex documento anni 1265 — ex nationibus Gallicorum, Piccardorum, Burgundionum, Pictaviensium et his qui hoc anno aggregati erant Vasconum, Turonum, Cenomanensium, Normanorum, Castellatorum, Ungarorum, Polonorum, Alemannorum, Yspanorum, Provincialium, Anglicorum (Annal. I fol. 1)^a. Eodem documento ab Universitate Ultramontanorum, quae die 11. mensis Martii in templum S. Proculi convenerat ad suum eligendum Rectorem, statutum est, ut quotannis certus quidam Nationum numerus electores mitteret, qui Rectorem nominarent una cum scholaribus eius Nationis, ex qua eo anno esset eligendus; qui honor Nationi Germanicae contingebat quinto quoque anno. Alio autem documento anni 1306 statuitur, ut adolescentium inscribendorum respiciatur ipsa, ubi nati sint, patria, non locus, in quo habeant sedem atque domicilium (I. 3^v)^b. Ceterum singulae nationes secundum sua privilegia ius habebant singulos vel binos nominandi Consiliarios, qui interessent Consilio Academico.

4. Tales igitur cum interesserint rationes inter Universitatem atque Nationes, ut ab his eligerentur non modo Rector, cuius iurisdictioni subditi erant et scholares et professores, sed etiam Consiliarii, quorum erat Universitatis personam atque dignitatem iuste sustinere^c, summa administrationis potestas fuisse putanda est penes Nationes, inter quas Natio Germanica illustrissima erat et frequentissima maximisque et amplissimis utebatur privilegiis.

Caput II. De constitutione Nationis Germanicae.

1. Egregia Studii Bononiensis fama brevi tempore multi scholares ut Bononiam adirent adducti sunt; qui cum eas quas commemoravi Nationes constituissent, statim Germanica praeter ceteras florere coepit. Quamquam primum eius vestigium anno demum 1265 occurrit in documento illo supra laudato^d, unde intellegitur, quomodo iam antea fuerit constituta, ut ortam eam esse haut sane paullo ante appareat. Quodsi iam initio saeculi tertii decimi exstabat, grave eam fecisse detrimentum probabile est anno 1225, quo Fridericus II. ira in Bononienses incensus omnibus, quos imperio suo tenebat, Studio illo interdixit, quod decretum usque ad annum 1227 valuit. Florentissimas iam res declarant primae quas habemus rationes anni 1289: uno enim illo anno 31 scholares aggregati sunt; itaque quoniam multos per annos tunc versabantur in Universitate, plus centenos Germanos scholares quotannis fuisse Bononiae credi potest, quae res ipsa quoque argumento est, iam aliquantum temporis constitutam fuisse Nationem Germanicam.

2. Primae leges Nationis, quae quidem ad nostram pervenerunt aetatem, latae sunt anno 1497. Superiorum autem statutorum vestigia habemus in I. Annalium libro, unde et quo fere modo constituta fuerit Natio saeculis tertio decimo et quarto decimo et statuta illa anni 1497 nihil esse nisi eorum quae iam antea fuerunt instaurationem cognoscimus. Quibus ex statutis nonnulla fuisse videntur iam ante annum 1289; eo enim anno Procuratores mentionem faciunt legis cuiusdam quae insit in „principali nationis statuto“

^a p. 347. 348.

^b p. 352.

^c Has omnes res fusius tractavi in opusculis meis: *I Rettori delle Università dello Studio Bolognese et I Rettori nell' antico Studio e nella moderna Università di Bologna Note storiche e catalogo*, hoc eodem anno editis.

^d p. 347.

(I. 25)^a. Postea aut nova facta aut antiqua descripta sunt anno 1302, quo anno expendit Natio 2 solidos „ad scribendum statuta nova nacionis nostre“, et iam anno 1310 denuo exscripta sunt ab Iohanne Ungaro (cf. 62, 28), cui exemplari praemissa est miniatura quae dicitur. Nova deinde statuta perscripta sunt et miniaturis ornata anno 1341 eaque vel rescripta vel additamentis aucta anno 1343, correcta annis 1346 et 1347 ab Iohanne Calderini, viro clarissimo; recentia denique exemplaria sunt facta annis 1348, 1367, 1396 (I. 31^v. 29^v. 32. 45^v. 46. 46^v. 49. 50. 51^v. 62^v. 85. 85^v. 104^v)^b. In inventario tantum rerum Nationis anni 1359 statutorum volumen et duo in instrumento anni 1373 commemorantur, unum vetus, ligno compactum, alterum novum, in principio miniatura Passionis Christi instructum.

3. Ad illustrandam vero eam, quae intercedebat inter Nationem atque Universitatem, rationem pertinere videtur illud privilegium, quod impetratum est a Germanis die primo m. Maii anni 1273. Inter Ultramontanos enim cum negasset Henricus de Frienburg licere exstingui in Universitatis statutis ea verba, quibus Germani nobiles iurisdictione Rectoris liberarentur, eo auctore omnes illa verba restituenda esse censuere (I. 2)^c. Quod privilegium anno 1464 a magistratibus quoque Bononiensibus probatum est (I. 113)^d.

Superiore aetate cum Nationi unum tantum licuisset eligere Consiliarium, — id quod colligitur ex additamentis statutorum ab Ultramontanis anno 1404 compositorum — postea ut duos eligeret assecuta est. Praeterea anno 1306 (d. 1. m. Maii) ab eadem Universitate ad materiem multarum aemulationum tollendam decretum est et illud quod iam supra demonstravimus, ut in scholaribus ad Nationes aggregandis ipsa patria, non domicilii locus respiceretur, et hoc, ut „nulla Natio talem vel tales scolares vindicare debeat“, id est ut nulli liceret Nationi sibi vindicare, quem alia iam suam in matriculam rettulisset (I. 3)^e.

Inde a principio usque ad saeculum septimum decimum in Nationem legum modo studiosi recepti sunt et in eo ipso, quod tota ex iuriconsultis constabat, posita videbatur Nationis vis ac virtus. Artistis cum tandem aliquando post multorum saeculorum contentiones aditus dari coeptus est, Nationis iam paene nulla erat auctoritas.

De patria scholarium pluribus locis exstant testimonia. Inde ab anno 1323 composita erat Natio ex Suebis, Bavaris, Saxonibus, Francis (I. 38^v. 101)^f; ex statuto autem anni 1497 apparet iam antiquitus Bohemos, Moravos, Lithuanos, Danos ei aggregatos fuisse, atque Bohemos Bononiae versatos esse constat inde ab anno 1322 (I. 37^v. 38^v)^g. Quin etiam Silesii et Lotharingi inde ab anno 1296 Nationis erant participes „cum magis nobis sint vicini“ (I. 27)^h; nam mos erat, ut scholares earum regionum, quae proprium non haberent Consiliarium, sequerentur nationem proximam. Hac de causa Germani lite instituta anno 1292 assecuti sunt, ut secum Daci et Frisii contributorentur, et adscripti sunt Nationi eodem anno 16 Frisii (I. 26)ⁱ. At Flandrenses, cum non pauci inde ab anno 1376 interfuissent Nationi Germanicae, anno 1475 exclusi sunt (I. 72^v. 92^v. 112. 113^v. 117. 118^v. 121. 121^v. 123^v. 129)^k. Anno 1292 Norvegi, 1327 Livonii, 1322 Lappones, 1448 Finni recepti (I. 41. 43. 90. 103. 103^v. 110. 119. 37^v. 105^v)^l. Neque dubitabant Germani, si quis ex eis, qui vel Universitatis lege vel consuetudine pertinebant ad Nationem Germanicam, ei nolebat adscribi aut ab alia quadam receptus erat, contra ipsum illud anni 1306 decretum eum sibi vindicare aut citatione aut si necesse erat actione: ut vindicatus est anno 1312 Petrus de Sare, alii annis 1322 et 1334, reiectus contra anno 1482 Abraham quidam de Polonia (I. 32. 39. 43. 123)^m.

^a p. 35, 1. ^b p. 62, 28 sq. 54, 1 sq. 62, 33 sq. 104, 1—5 et 105, 3. 18. [106, 43.] 114, 24. 27. 115, 8. 46. 116, 28. 130, 27. 155, 6. ^c p. 349, 27. ^d p. 209, 35. ^e p. 352, 24—40. ^f p. 83, 44—84, 2. 182, 12 sq. ^g p. 80, 48; 81, 46.
 ^h p. 46, 29. ⁱ 39, 38 sq. ^k p. 139, 16 sq. 166, 3 sq. 205, 38 sq. 210, 42. 211, 5. 17. 20. 27. 31 sq. 220, 1. 2. 4. 42. 222, 2. 11. 12. 14 sq. 225, 5 sq. 226, 4 sq. 230, 4 sq. 236, 14 sq. ^l p. 88, 6 sq. 93, 47. 163, 9. 188, 7. 200, 44. 223, 30 sq. 81, 29. 194, 7 sq.
 ^m p. 64, 26. 83, 2 sq. 94, 9.

Praescriptum erat statutis Nationis — id quod commemoratur ad annum 1377 —, ut scholares, priusquam reciperentur, et Procuratoribus se esse oboedituros iurarent et certam quandam pecuniam conferrent. De hac pecunia, quae ad pia Nationis Officia exsequenda adhibebatur, constitutum erat anno 1292, ut unusquisque scholarium „de qualibet marca annui redditus ipsius, dummodo redditus excedat expensas quas in anno opus habet facere, unum grossum Bononiensem contribuere teneatur post prestitum ab eo sacramentum infra quindecim dies, alioquin ad dupli contributionem teneatur“. Et usque ad annum 1497 conferebant scholares pro portione rei familiaris; quae cum haud facilis esset exquisitu, statutis anni 1497 concessum est singulis, quantam liberet, conferre pecuniam. Exstat exemplum admodum singulare discipulorum, qui summae quam solverant addiderunt alterum tantum propter auctos ipsorum redditus, atque discipulus aliquis Bononia decedens Nationi reliquit pecuniarium benevolentiae suae testimonium (I. 2^v. 73^v. 113^v. 120^v)^a. Contra alii inscripti sunt nec iurati nec pecunia soluta, alii, quamquam iuraverunt, non solverunt, haut pauci inscribentur ne nummo quidem collato, aut „nec iuravit nec studuit quia cortisanus“, pollicitus se esse collaturum quid, „quam cito ad pinguiorem fortunam venerit“ (I. 104^v. 31. 32. 35^v. 72. 80^v. 100^v)^b.

Transeamus nunc ad magistratus Nationis haut paucos percensendos, ex quibus annuo fungebantur munere Procuratores duo, Capellanus, Notarius, Bidellus, ad tempus eligebantur Electores, Statutarii, Syndici, Scrutatores, Scalci.

Procuratores nescio an traxerint nomen inde, quod eorum erat procurare omnia, quae pertinebant ad missam, quam ex more antiquo primo post Epiphaniam die celebrandam curabant; qua de causa post annum 1289 in antiquioribus omnibus rationibus legitur: „congregata nacio Teutonicorum pro electione procuratorum sue misse facienda“ (I. 25)^c. Hoc in concilio tesseris creabantur non ab omnibus scholaribus, sed ab illis quos supra demonstravimus quattuor Electoribus atque proximi anni Procuratoribus; cf. quae narrantur ad annos 1343. 1346. 1437, unde apparet singulos Electores sumptos esse ex singulis Nationis regionibus, sc. Sueborum, Bavarorum, Francorum, Saxonum (I. 14. 16^v. 101)^d. Numero scholarium aut pestilentia aut aliis casibus imminuto singuli eligebantur Procuratores, ut annis 1349. 1350, lege, qua bini postulabantur, suspensa (I. 18^v. 52. 52^v)^e. Statutis ante annum 1477 factis praescriptum erat, quantum temporis liceret Procuratoribus ab urbe Bononia ita abesse, ut magistratu se non abdicarent; diutius si quis aberat, in eius locum alius Procurator substituebatur (I. 120^v. 121^v)^f. Neque licebat eidem esse et Procuratori et Ultramontanorum Universitatis Rectori, qua de causa anno 1345 Sugerius de Novo Lapide procuratura se abdicavit (I. 48)^g. Inibant autem Procuratores magistratum initio prima post Epiphaniam dominica, postea ipso Epiphaniae die. — Praeceptum erat iam anni 1289 statutis, ut Procuratores in librum idoneum referrent et inscriptorum nomina addita quam quisque solvisset pecunia et exeunte anno quas in res impensi essent Nationis redditus. Praeterea administrabant qui ad pia Nationis officia exequenda fiebant sumptus (I. 25)^h.

Et Capellano, qui muneribus ecclesiasticis fungebatur in aede S. Fridianiⁱ, et Notario inde ab anno 1354 solvebatur annua merces. Anno 1460 Notarius Nationis fuit Nicolaus de Marociis idemque Bidellus,

^a p. 350, 8sq. 140, 38sq. 211, 35. 225, 14. ^b p. 191, 14. 58, 44. 63, 10sq. 74, 7. 138, 19. 147, 37. 181, 13.
^c p. 35, 17. ^d p. 364, 31sq. 366, 33sq. 182, 12sq. ^e p. 369, 19sq. 118, 38sq. ^f p. 224, 25sq. 227, 1sq.
^g p. 110, 43sq. ^h p. 35, 1sq. ⁱ Duae fuerunt S. Fridiani Bononiensis aedes, una a. 1256 Canonicis S. Fridiani Lucensis concessa, altera S. Fridiano dedicata, postquam bulla Honorii IV die 9. Aprilis a. 1285 data Priori S. Fridiani Lucensis cesserunt fundus, aedificia, omnia denique, quae ad conventum Fratrum Poenitentialium Iesu (appellabantur „del sacco“ a deformi vestitus genere) extra portam S. Mamoli situm, pertinebant. Atque hanc cum Germani fortasse loci amoenitate adducti frequentare coepissent, Natio brevi eam tanto amplexa est studio, ut de suo ipsam annis 1318. 1330. 1336 restaurandam, 1342 chorum dealbandum, 1344, quo anno ibi commilitones Bononiae mortuos sepelire coepit, chori sedilia reparanda, nova denique decem

atque item qui eum secutus est Franciscus Caravita Bononiensis. Coniungebantur autem munera Notarii et Bidelli, cuius quanta tunc fuerit auctoritas inde intellegitur, propterea, quia huic omnia Nationis instrumenta erant aut ipsi aut ipsius sumptu per notarios conficienda; itaque qui Caravitae propter neglegentiam magistratu moto successit, quod notarius non erat, promisit se instrumenta, quibus opus esset, suo sumptu conficienda curaturum (l. 54^v. 62^v. 112. 114^v. 117^v. 119)^a. Nonnumquam duo erant Nationi Bidelli et fere semper unus famulus (l. 21. 137^v)^b.

Ex iis magistratibus, quibus ad tempus munera deferebantur, praeter Electores illos nominandi sunt Statutarii, qui anno 1345 ter convenerunt ad statuta Nationis reformanda; Syndici, quorum anno 1309 primum invenitur vestigium, ab universa Natione electi ad rationes a Procuratoribus relatas cognoscendas; Scrutatores ad magistratuum creationes recte instituendas nominati, qui commemorantur anno 1317; Scalci, qui sollemnibus Nationis conviviis intererant pictis baculis instructi (l. 48. 31. 35^v. 39. 35^v. 131^v. 141^v)^c. Annis 1319. 1320 Iohannes Andrea iurisconsultus commemoratur ut „depositarius“ Germanorum, quibus semper egregie favebat; sed nulli praeter eum occurrunt depositarii, itemque „Medici Nationis“ semel modo mentio fit in documento quodam anni 1360 (l. 36^v. 37. 59)^d.

Summae res, quae certo semper tempore recurrunt in Actis Nationis, sunt contiones annuae et pia officia, quae epulis numquam non excipiebantur.

Contionibus ut interessent non minus quam duae omnium scholarium partes, anno 1292 decretum est; solebant autem haberi die purificationis Mariae, palmarum, paschalibus, pentecoste, die assumptionis Beatae Virginis, omnium sanctorum, mortuorum, S. Catharinae, die denique natali Domini. Locus contionum erat inde ab anno 1289 (neque scio an iam antea) aedes S. Fridiani, raroque alias in aedes (ut S. Mariae de Cistella in suburbio ad portam S. Felicis sito, S. Dominici, S. Proculi, S. Petronii) conventum est.

Temporibus superioribus Natio dies festos nullo celebrabat cenarum apparatu modicoque contenta erat acetario, ut anno 1310. Deinde a. 1313 vina atque bellaria apponi coepta sunt, anno vero 1316 sodales cenaverunt lautissime invitatis episcopo et praetore. Hae cenae lautiores et sumptuosae adeo increbruerunt, ut iam anno 1343 necesse esset edici, ut ter tantum quotannis bellaria cum vinis ministrarentur. Sed brevi omnium consensu etiam aucta est conviviorum luxuria, dum anno 1463 adeo omnem modum sumptus excedere videbatur, ut redirent commilitones ad prandium statutis praescriptum, ac ne id quidem praebitum est post annum 1492 (l. 28. 33. 34^v. 36. 37^v. 13^v. 86. 112^v. 137^v).

Ex piis Nationis muneribus commemorandum videtur illud „officium Beatae Virginis“, i. e. missa singularis dominicis in aede S. Fridiani celebrata inde ab anno 1292. Praeterea alia nimirum faciebant Procuratores festis diebus sacra, ut in honorem S. Michaelis et S. Catharinae inde ab anno 1407 vel S. Martini anno 1487 (l. 2. 32. 81. 90^v. 127)^e.

Nationis res et supellex erant penes Procuratorem aetate maiorem; sumptus autem tolerabantur, si

florensis ab Eberhardo Meselin quodam prope Bononiam mortuo legatis facienda curaret. Atque alius quidam scholaris Germanus, licentia in legibus obtenta, ibi in tabula aurata Beatam Virginem Mariam suamque imaginem depingendam curavit. Annis vero 1530 et 1531 aedes, bello a. 1512 ad Bononiam gesto diruta, restaurata est maxima ex parte sumptibus Nationis, quae non modo chori picturas refecit et altaris tabulam renovavit, sed etiam a. 1532 tabulam „Iudicii Salomonis“ donavit. Sed post Nationis Padua reditum, a. 1573, illa neglecta Germani frequentare coeperunt aedem S. Dominici multo ampliorem, ubi Natio iam habebat proprium sepulcrum. S. Fridiani quidem aedes a. 1781 sublata et ad Loca Pia Lucensia adiuncta hodie continetur villa Dectoris Gozzi et, licet sit profanata, adhuc retinet antiquae structurae nonnullas reliquias speciosas.

^a p. 123, 1 sq. 130, 3 sq. 205, 10 sq. 213, 21 sq. 221, 16. 222, 33 sq. ^b p. 373, 19. 244, 31. ^c p. 110, 19—24. 59, 29. 74, 43. 44. 84, 39 sq. 239, 21. 249, 20. ^d p. 77, 12. 78, 24. 126, 7. ^e p. 62, 48. 149, 1. 161, 8. 16. 234, 15.

necesse erat, tributis extraordinariis vel voluntariis; nam erant qui solverent summulas „ad purgandam conscientiam“, vel quod ad doctorum honorem erant promoti (I. 43. 31^v. 25. 30^v. 38. 43^v. 45)^a. Praeterea multabantur pecunia sodales vel neglegentes vel tumultuosi, a quibus tamen saepius vi erant exigendae multae (I. 37. 44. 47. 49. 54. 67^v. 49)^b. — Accurate cautum erat statutis de aere alieno, quod deberent Germani vel Nationi vel commilitonibus vel civibus Bononiensibus. Natio autem eos, qui solvendo non erant, persequendos curabat vel trans Alpes montes; atque simile quid accidit anno 1461 (I. 29^v. 38)^c. — Mortui Bononiae commilitones inde ab anno 1335 sumptibus Nationis et efferebantur et pro eorum animis missae piaculares fiebant (I. 43)^d.

4. Haec fere inerant in Statutis illis quae perierunt anno 1497 superioribus. Statutorum autem, quae annis 1497 et 1516 probata sunt, quoniam hoc in libro ipsa omnia expressa leguntur, summae tantum res brevibus verbis videntur tangendae. Atque Statutis anni 1497 confirmantur leges priorum temporum paucis, ni fallor, partibus mutatis. De sodalibus quidem praescribitur, ut admittantur „omnes qui nativam Alemanicam habent linguam, licet alibi domicilium, cuiuscumque status vel condicionis existant, etiamsi forent spectabiles, clarissimi vel illustres, in hac alma urbe studentes in iure canonico vel civili, censentur et esse intelligantur collegium Theutonice nationis, quod, ut est consuetum, Theutonicorum natio appellatur“ (Stat. f. 3)^e. Sed Bohemos quoque et Moravos cum Lithuanis atque Danis licebat adscribere, denique omnes nobiles viros atque illustres, ubicunque erant nati; quamquam hi iure utebantur nullo. De iure iurando et pecunia solvenda iam dictum est; denuo solvenda erat pecunia eis, qui doctorum vel episcoporum adepti erant gradum. Procuratores maiores viginti annos nati esse debebant; ipsi designabant successores Nationi, cuius tamen prorsus libera erat aut probandi aut improbandi potestas. Simulatque electi erant, nominabant Syndicos duos ad examinandas praedecessorum rationes. Per biennium ut eisdem Procuratoribus continuaretur magistratus, rarissime factum est, ut annis 1528 et 1529, atque per hos annos qui munere functi sunt, eorum alter dignitatem obtinuit etiam tertium annum, 1530 (I. 176^v. 177^v. 180^v)^f.

Procuratorum consilarii et adiutores erant quattuor Seniores, qui fortasse in locum quattuor illorum de quibus supra diximus Electorum successerunt. Contiones convocabantur a Bidello. Bis recitabantur singulis annis statuta adiunctis edictis, quibus et discordiae inter commilitones coercebantur et creditoribus Germanorum cavebatur. Aegrotos adibant Procuratores; mortuos prosequeretur universa Natio.

Statutis anni 1497 nonnulla sunt addita: sublevatus est anno 1516 sumptus doctorandis faciendus, propter quem saepius scholares, ut Nicolaus ille Copernicus, alias adierant universitates; sublatae sunt epulae illae sumptuosae, de quibus diximus; vetiti sunt recipi, qui Bononiam delati, quamquam habuissent facultatem, tamen intra duos menses ut adscriberentur non petiissent; denique visum est librum parare, in quo arma depingerentur eorum, qui vel bene meriti essent de Natione, vel illum honorem coronato redimerent; eidem libro ut ipsorum quoque arma insererentur, postea Procuratoribus est concessum. Extremo loco additum est decretum de dignitatis gradibus, qui intercederent inter Nationis officiales.

5. Ab his Statutorum anni 1497 additamentis dubito an non diversa sint quae Marullius comes auctor est (not. addit. ad Annal. vol. I) anno 1530 concepta esse nova statuta (I. 231^v. 186. 199^v)^g. — Exstant porro statuta, quae probata sunt Nationi anno 1574. Quorum capite altero agitur „de novitiis et iis qui in album Germanicae Nationis recipi possint“: recipi autem poterat, quicumque Imperatoris imperio erat subiectus, praeterea omnes, qui lingua et Germanica et Latina expedite poterant uti; quamquam magi-

^a p. 94, 33. 61, 10 sq. 36, 38. 57, 1. 96, 39. 41. 100, 39. ^b p. 79, 4. 97, 22. 106, 35. 113, 40 sq. 122, 15. 135, 5. 113, 7 sq.
^c p. 54, 31. 46. 205, 39. ^d p. 97, 12. ^e p. 4, 6 sq. ^f p. 294, 32. 295, 40 sq. 297, 24 sq. ^g p. 302, 34. 312, 35.

stratus gerere eis non licebat. Atque in margine, ut alia omittam, legitur — id quod sane illa aetate nondum probatum est — „iniquum esse propterea aliquem Germanum ad . . . sodalitates communionem non admitti, quod non Iurisprudentiae operam det“ (adnotavit hoc Hannibal Campeggi, qui hoc quoque frustra proposuerat, ut admitterentur Belgae, Poloni, Ungari, Sueci, Angli, Scoti, omnes denique quicumque pertinerent ad eas regiones, quae in Ultramontanorum Universitate proprios non haberent Consiliarios). Alterum caput est „de magistratibus legendis decernendisque honoribus; et primo de procuratorum eligendorum modo“. Inter magistratus numerantur praeter Procuratores, qui eidem nominantur Consiliarii, Syndicus, Quaestor, Bibliothecarius. — Sequuntur statuta annorum 1589 et 1598, quae exstant in Matricularum vol. II. Neque minus memorabilia sunt statuta anno 1610 scripta, quippe quibus artistae non iam diserte excludantur ac Sueci etiam admittantur. Procuratores iam eliguntur exeunte mense Aprili; Syndici, penes quos est facultas animadvertendi etiam in Procuratores, Quaestores, Bibliothecarii trimestres sunt magistratus; Bidelli est investigare Germanos, qui recentes Bononiam venerunt, ut adscribantur Nationi aut ab ipso aut a Procuratoribus. Haec anni 1610 statuta aucta sunt additamentis anno 1629, quibus cavetur, ne Nationis aut res familiaris aut bibliotheca curatorum negligentia damnum faciat.

Alia statuta anno 1622 comprobata exstant typis expressa^a; sex sunt folia alteri Matricularum volumini adiuncta (fol. 147—152): novus statuatur Procuratorum eligendorum modus Bidellique merces, quem linguae et Germanicae et Italicae peritum esse volunt.

Denuo typis exarata sunt Nationis Statuta annis 1733^b et 1750^c. Atque illo anno admittuntur et Poloni, Flandrenses, Burgundiones, Alsatii, Scoti, Angli et Theologi, Medici, Philosophi, Mathematici atque Syndici, Quaestores, Bibliothecarii magistratus annui esse iubentur. Anno autem 1750 nihil mutatum est nisi Quaestoris titulus, qui iam nominatur „thesaurarius“. — Magistratum autem numerum admodum auctum esse colligi potest ex opere rarissimo, anno 1741 typis Clementis Mariae Sassi exarato, quod inscribitur: „Syllabus Illustrissimorum DD. Officialium Pro toto anno Domini 1741 Inclytae Nationis Germanicae Apud Bononiam Studentis . . .“, ubi enumerantur viginti fere magistratus.

Caput III. De Nationis privilegiis.

1. In primis iam Annalium rationibus mentio fit privilegiorum, quibus Germani usi sint. Iam anno 1305 pecunia refertur soluta „pro exemplo originalium privilegiorum nationis nostrae et pro ipso insinuando“. Quamquam neque haec privilegia neque quae anno 1356 commemorantur qualia fuerint apparet ex his vestigiis, nisi quod designatur illa nobilium Germanorum a Rectoris iurisdictione exemptio, quam iam multo ante obtentam anno 1273 confirmatam esse vidimus.

2. Prima privilegia, data quo tempore universitas sui erat iuris et administrabatur ab ipsis Nationibus, quoniam ad ipsam pertinent rationem quae intercedebat inter universitatem atque Nationes, gravissima fuisse consentaneum est. Iam in eorum quae consecuta sunt saeculorum libris Nationis nulla exstat privilegiorum memoria, et cum saeculo XVI Natio assiduis curis vel nova expetere coepisset privilegia vel antiquorum confirmationem, mutata temporum ratio non admittebat privilegia nisi honoraria; nam Pontificale

^a „Delibata Ex Legibus, Statutis, Consuetudinibus et Privilegiis Inclytae Nationis Germanicae Apud Bononiam Studentis VI Id. Mai. et V. Id. Aug. MDCLXXII. Promulgata . . . Bononiae, Typis Io. Baptistae Ferronii. Superiorum permissu.“

^b „Inclytae Nationis Germanicae apud Bononiam Studentis Leges et Statuta . . . Bononiae MDCCXXXIII. Ex Typographia Clementis Mariae Sassi, Successoris Benatii etc.“

^c „Inclytae Nationis Germanicae apud Bononiam Studentis Leges et Statuta . . . Bononiae MDCCL. Ex Typographia Clementis Mariae Sassi, Successoris Benatii.“

imperium, ex quo Bononiam sub suam dicionem redactam tenebat, id contendebat, ut cum omnia, quibus inprimis nitebatur scholarium robur, tum maxime illa de iurisdictione tollerentur privilegia. Atque anno 1522 Germanus quidam a Natione Romam mittitur „pro armorum impetratione“, i. e. ad ius arma ferendi Procuratoribus impetrandum, neque tamen perfecit (I. 173)^a. At paullo post cum Carolus V. Bononiam venisset, ut a Clemente VII. diadema acciperet imperatorium, Germani per episcopum Hildenshemensem impetraverunt, ut antiquioribus privilegiis ab imperatore confirmatis nova adderentur. Diplomate enim d. 25. m. Februarii a. 1530 dato concessit Carolus Procuratoribus, ut non modo nobilium, sed omnium Nationis sodalium lites et inter se et cum extraneis contractas iudicarent, tribuitque „pro tempore“ titulum „Comitum Palatinorum“; praeterea multa alia privilegia haud parvi pretii largitus est, quae omnia confirmata sunt a Clemente VII. (anno 1531. Matr. II. fol. 3^v), Paulo III. (anno 1541; I. 210), Iulio III. (anno 1552). [Cf. huius libri ipag. 19—23.]

Illud ius arma ferendi ante negatum Procuratoribus datum est a legato pontificio anno 1540 (I. 205^v)^b. Deinde anno 1560 Pius IV. confirmavit privilegia Nationi a Carolo V. data aliaque iam a pontificibus firmata; ipse addidit privilegium statuta vel retractandi vel mutandi, ipsam Nationem in fidem Apostolicae Sedis recepit (Matr. II, 2^v), Procuratoribusque potestatem dedit singulos quotannis scholares pauperes gratis laureandos Collegio Legali designandi. Alia vero privilegia amplissima assecuta est Natio Senatus Bononiensis decreto anno 1575, quo praecipitur, ut Nationis scholaribus „frui liceat omnibus beneficiis, commodis, immunitatibus ac privilegiis, quae ipsis senatoribus Bononiensibus a quocunque, aut quoquo modo concessa reperiuntur“, eodemque senatu auctore confirmavit Gregorius XIII. anno 1576 (d. 8. m. Martii) et hoc decretum et omnia privilegia usque ad id tempus Nationi data; atque ipse addidit hoc, ut gratuito promoverentur quicumque Collegiis Iuris Pontificii ac Caesarei a Procuratoribus ut pauperes scholares offerrentur^c. Anno tamen 1586 frustra videntur petiisse Germani a Senatu, ut privilegia sua Bononiensis in Urbe Oratoris opera a Pontifice sancirentur^d. Anno 1596 impertita sunt privilegia Nationi contra Polonos, inveteratos eius adversarios, de Consiliariis Ultramontanorum offerendis, et ex discordiis denuo ortis Germani discesserunt superiores. — Anno deinde 1592 in libello quodam a Natione Clementi VIII. tradito legitur: „essendo stata, alcuni anni sono, poco numerosa, non si valeva de' privilegi; . . . hora perchè è molto accresciuta e ogni giorno più cresce, desidera valersene“ (An. III. fol. 40). Ac denuo petiit a Pontifice, ut sancirentur, anno 1592, quamvis ea iam comprobavisset atque edixisset, ut per totam pontificalem ditionem valerent (Matr. II. fol. 9), id quod comprobavit denuo Paulus III. die 15. m. Sept. anni 1605^e.

Diploma illud a Carolo V. manu propria signatum, cum inde ab anno 1604 delituisset, Rudolpho II. diploma quo ratum iustumque fieret dare recusante (An. III. 109), Natio anno 1612 per tabularia Romana accuratissime curavit investigandum, Romam esse transmissum putans quo tempore primum petiverat, ut sanciretur. Quod cum non repertum esset, implorante Natione diploma denuo sanctum est ab Urbano VIII. anno 1623^f ita, ut rationem eius habere iuberentur ei quoque, qui incolerent territorium Ferrariense. Novam denique concesserunt comprobationem Innocens X. anno 1645 (d. 24. m. Iul.) et Clemens XII. anno 1737 (d. 2. m. Aug.)^g.

^a p. 289, 28 ^b p. 321, 4 sq. ^c „Decretum Senatus Bononiensis in quo Privilegia et Immunitates Germanicae Nationi Bononiense Gymnasium adeunti conceduntur, S. D. N. Gregorii XIII. Pont. Max. auctoritate confirmatum. Bononiae. Apud Ioannem Rossium MDLXXVI.“ ^d Archiv. reg. Bon. arch. gubern. Instr. B. 25. 1. ^e „Privilegia a Sacratissimis Imperatoribus et SS. Romanorum Pontificibus Germanicae Nationi Bononiae Studentis Indulta . . . Bononiae MDCLXXIII. Ex Typografia Ferroniana“; p. 26. ^f „Privilegia etc. MDCLXXIII“, p. 28. ^g „Inclytæ Germanicae Nationis In Alma Bononiensi Universitate Privilegia . . . Bononiae . . . 1747“, p. 31.

Praeterea commemoranda videntur privilegia duo, quorum alterum adepti sunt Germani anno 1696 in contionibus Iuristarum die 26 m. Nov. et die 1. m. Dec. habitis, alterum anno 1741 a collegio Theologorum, qui concesserunt Nationi, ut offerret pauperes scholares gratis promovendos^a. Priore autem illo decreto statutum est, ut Procuratores Nationis Germanicae in contionibus universitatis proximi a Priore vocarentur eiusque ad latera sederent^b. Atque Caroli V. diploma Franciscus I. imperator anno 1751 sanxit additis quibusdam minoris momenti rebus; aliaque commemorantur privilegia Iosephi II. et Mariae Theresiae reginae. Ultimam autem privilegiorum sanctionem a Natione impetratam esse anno 1793 supra iam diximus.

3. Nationis arma, quae primum inveniuntur in statutis anno 1497 compositis, delineata habes in prima huius libri pagina. Habebant autem in capite aquilam imperialem surgentem in area aurea et in medio scuto librum apertum in area rubra his inscriptum verbis:

I V S	C V L
T I	T O
C I . E	R E S

Postea ornata sunt corona imperiali. De stemmate Nationis solo saeculo XV mentio fit: sed verisimillimum est id iam exstitisse anno 1320, quo primum Nationis sigillum ex aere factum est (An. I, f. 29^v, 71^v, 134^v, 142^v, 175^v, 207^v, 217^v)^c.

Caput IV. De rebus a Natione Bononiae gestis.

1. Ex variis casibus, qui in Annalibus Nationis Germanicae per sex fere saecula occurrunt, gravissimos ita componam, ut tres faciam periodos, quarum prima, et antiquissima et turbulentissima, pertinet usque ad finem saeculi XV, altera usque ad exilium Pataviense, tertia usque ad ipsius Nationis finem.

Exeunte saec. XIII ex Annalibus nihil comperimus, quod dignum sit mentione; nisi illud Dacos et Frisios anno 1292 et Lotharingos anno 1296 a Natione pro suis esse vindicatos. Anno 1301 incidunt discordiae inter Germanos et Polonos eodem anno compositae, in quibus illi se contulerunt in fidem ac tutelam illius Iohannis Andreae (I. 29)^d. Denuo ortae sunt anno 1306, et vel ex impensis in Annalibus enumeratis „pro refectione candelarum, quae in rumore rumpebantur“^e et „pro sacco in quo portabantur res nacionis in discordia“^f, — tutelae enim Fratrum Praedicatorum mandatae erant — colligere licet rem ad bellum venisse et eventuram fuisse pessime, nisi eodem anno aequa pactione pax esset conciliata. Putari autem potest tantarum contentionum causam fuisse scholarem ab altera natione receptam, ab altera vindicatum. Constituerunt certe hoc ipso anno, ut tollerentur crebrae eiusmodi rixae, Ultramontani, quae rationes adhibendae essent in scholaribus adscribendis. Eodem anno Orsini, illum cardinalem, Bononia expulsus ex urbe Imola decrevisse constat Studium Bononiense esse tollendum et excommunicandum quicumque ei interesset; unde factum est, ut annis 1307 et 1308 nemo adiret Studium, nemo adgregaretur Nationi, cuius res fratribus monasterii Sancti Michaelis, quod italice appellatur „in Bosco“, erant traditae (I. 31)^g.

^a „Exemplum Diplomatis Collegii S. T. Bononiensis favore Inclytae Nationis Germanicae . . . Bononiae. Typis C. M. Sassi.“
^b „Inclytae Germ. Nat. Privil. . . 1747“, p. 25.
^c Alterum Nationis sigillum ex aere factum est 1491, tertium a. 1498, cuius nullum exemplum cera expressum exstat. Argenteum a. 1525 a Comite Christophoro Schlick donatum, quartum aeneum emptum a. 1541, quod cum ceteris in Inventarium anni 1543 relatum est. Praeterea in prima pagina libri a L. O. Montfort de Bello Germanico conscripti, quod olim in bibliotheca Nationis Germanicae fuit, nunc exstat in Collectione Malveziana, expressum est Nationis sigillum forma rotunda, quod in medio habet stemma circumclusum his verbis: NATIO GERMANICA APUD BONONIAM. ^d p. 52, 40. 54, 26. ^e p. 59, 16. ^f p. 59, 12. ^g p. 59, 25.

Novum ei fuit certamen anno 1310 cum Hungaro quodam, qui „versuciis et dolis“ rectoratum inter Ultramontanos erat adeptus a Burgundionibus, Polonis, Bohemis, Vasconibus adiutus; sed auditor et vicarius Praetoris, apud quos Iohannes Andreae pro Natione deprecatus est, ei finem imposuerunt (I. 31)^a. Anno etiam 1316 solitudo fuit in Studio propter discordias inter Praetorem atque Universitatum Rectores ortas, quibus commoti scholares Argentam migraverunt. Maioris vero momenti fuit quod accidit anno 1321, quo anno plurimi scholares offensi supplicio Iacobi de Valentia commilitonis, qui Constantiam de Zagnonibus, virginem Bononiensem, rapuerat, relicta Bononia maxima ex parte Imolam migraverunt, quo a Natione et ab Ultramontanorum Rectore invitata bis missi sunt legati (I. 37)^b, et inde una cum lectoribus omnes ad Senense Studium transierunt, ubi manserunt usque ad annum 1324 exeuntem^c. Germani quoque scholares eo transmigraverunt neque quisquam anno 1321 in matriculas est relatus; sed iam anno 1322 eos rediisse putandum est. Nam hoc anno clerici nonnulli Germani Bononiae studiis operam dantes, quod iurgia excitaverant, primum a Praetore, deinde ab Episcopo, qui pro suis eos vindicaverat, in carcerem sunt coniecti, unde summae ortae sunt difficultates Nationi, quae facere non poterat quin ad commilitones deprecandos legatos mitteret Anzolam, ubi Episcopus versabatur (I. 39)^d. Neque vero his de causis solis Studium tunc cessabat. Pestilentia terribilibus saepius vexabatur urbs, ut omnia plena essent desperatione, terrore, mortuorum corporibus; qualemque cladem egregie depingit Iohannes Boccaccio, tali ut Florentia ita Bononia est turbata anno 1338. Itaque omnes fere scholares domum abierunt. „In festo corporis Christi“ ei qui nondum fugerant Germani in templum S. Fridiani convenerunt, — erant autem quindecim — ut res Nationis, antequam proficiscerentur, traderent quattuor sodalibus, qui permansuri erant. Cum mense Novembri ludus denuo aperiretur, tam pauci redierant, ut Procuratorum electio differretur, et cum die Ascensionis decem soli adessent, unus modo Procurator electus est (I. 52)^e. Recens Universitatis solitudo anno 1339. Ingruit denuo pestilentia aestate anni 1347 atque m. Junio anni 1348 adeo ingravescit, ut ipsi quoque Procuratores discedant. Ex eis qui remanent duo soli effugiunt mortem, eorumque, qui post diem S. Martini redierunt, numerus est tam exiguus, ut nec Procuratores eligi nec festi dies possint agi (I. 52)^e. Propter pestilentias, rixas, bella, quibus Bononienses vexantur annis 1361—65, nemo adscribitur (I. 59)^f. Aliae pestilentiae, aliae fugae m. Junio anni 1373; die 12. demum m. Octobris nonnulli Bononiam reversi magistratus eligunt (I. 69)^g. Pestilentiae excipiuntur civitatis motibus: annis 1366 et 1377 studia ad tempus intermissa, decem annis post anathema irrogatum. Morbo conquiescente a Natione anno 1385 multorum nummorum lites aguntur adversus Hispanorum Collegium, anno 1395 adversus Flandrensium Nationem (I. 80^v. 85^v)^h. Quibus transactis Bononia rursus vexatur pestilentia annis 1399 et 1400 diffugiuntque Germani praeter Procuratores omnes. Item anno 1429 Natio paene nulla est propter belli pericula urbi imminencia (I. 86^v. 87. 98^v)ⁱ; neque minus gravis fuit annus 1466, quo cum multi alii pestilentia absumpti sunt tum Asbrandus Werf de Leidis, Procurator. Ad annum 1475 in Annalibus commemoratur „Henricus de Villa Maiore“, Flandrensis quidam, ex numero Nationis sodalium eiectus, neque scio an hoc iam anno Flandrenses sint omnes exclusi, quam ad rem pertinent instrumenta duo in inventario anni 1543 sic descripta: „duo Instrumenta causas reddentia quam ob rem Flandrenses a dicta natione sint exclusi (I. 218)^k“.

Quanta fuerit apud cives Bononienses scholarium auctoritas, apparet ex eo quod accidit anno 1491. Georgius de Neudeck, ex Austria oriundus, ab Ultramontanis Rector factus, cum praedecessores eius,

^a p. 61, 24 sq. ^b p. 89, 1. 5. ^c Cf. „Alcuni documenti che concernono la venuta in Siena nell' anno 1321 dei lettori e degli scolari dello Studio Bolognese, pubblicati e illustrati da Luciano Banchi (Estratto dal Giornale Storico degli Archivi Toscani, anno V., 1861)“ pag. 8. ^d p. 83, 2 sq. ^e p. 118, 1 sq. ^f p. 126. ^g p. 136. ^h p. 148, 5. 154, 2. ⁱ p. 156, 44. 157, 14. 178. ^k p. 424, 11.

cives ducis Mediolanensis, illius apud Bononienses legato principem semper locum et in contionibus et in viis concessissent, eum Universitatum Rectoribus deberi contendebat. Natio autem Iohannem Bentivolum, principem urbis ducisque Mediolanensis praefectum armorum, reverita legatos misit Mediolanum, eique a duce impetraverunt, ut epistola satis honorifica d. 27. m. Iunii a. 1491 data Rectori concederetur quod postulabat (L. 135). Sed priusquam redeunt, legatus Mediolanensis Rectori obviam factus, quia de via decedere non vult, pugnis armisque petitur ab illius comitibus^a. Rumor statim percurrit urbem, campanae pulsantur, clauduntur portae: postulat et obtinet ducis legatus Bentivolo adiuvante, ut Rector Bononia expellatur. Cogitur proficisci conquerentibus professoribus et commilitonibus, sed retinetur in oppido Casalecio [Casalecchio] a Ludovico et Hieronymo de Sancto Petro, amicissimis. Interim iurant scholares in aedem S. Domini congregati Bononiam se esse relicturos, nisi Rector sibi restituatur. Cedunt magistratus Bononienses: de Neudeck revocatus excipitur ad portam Saragotiae a professoribus, nobilibus, scholaribus omnibus maximo clamore et gaudio, tubarum tympanorumque concentu, comitantibus 450 equitibus cum innumerabili civium multitudine effuse exsultantium; iamque summa observantia a magistratibus colitur (L. 134^v.—136^v)^b. — Persuasum habeo scholares Germanicos numquam usos esse tanto Bononiensium favore quanto exeunte saeculo XV. et XVI. ineunte, neque solum iuris studiosos Nationi adscriptos, sed universos. Philippus quidem Beroaldus maior, humanista ille doctissimus, qui tum Bononiae degens praeter ceteros florebat auditorum frequentia, — sectabantur eum ducenti fere Germani, quorum nonnulli in domo eius habitabant — omnia fere sua opera discipulis suis Germanicis dedicavit, id quod imitati sunt Iohannes Garzoni et Iohannes Baptista Pius, ipsi quoque litterarum Latinarum professores. Et saepe editiones Bononienses illa aetate factae continent epigrammata atque poemata in laudem scholarium Germanicorum scripta. Inter discipulos autem ipsos erant homines et nobilitate et ingenio maxime egregii, ut Nicolaus ille Copernicus, qui anno 1496 Nationi adscriptus, cum legibus studeret, noctu cum Dominico Maria de Novaria stellarum motus observabat^c. Atque ut animo fingere possis, quantus tum scholarium Germanorum Bononiae numerus fuerit, viginti qui annum 1490 consecuti sunt annis quingenti fere Germani legibus studentes inter Nationis sodales recepti sunt, quibus addendi sunt Artistae haud pauci. Eadem fere aetate Philippus Beroaldus suo ad Germaniam carmine ita Germanorum laudes persecutus est:

O Germania muneris repertrix,
 Quo nil utilius dedit vetustas,
 Libros scribere quae doces premendo,
 Felix frugibus, inclyta metallis,

 Pollens principibus, potens virorum,
 Qui glaucis oculis comaque flava
 Grandes corpore, spiritu feroces,
 Septi robore prodigique vitae
 Hostes aggrediuntur et lacessunt

^a Cf. tabellam p. 425. ^b p. 241, 20 sq. ^c Nicolaus Copernicus canonico imprimis iuri operam dabat, cuius doctor est factus anno 1503; in operibus autem eius commemorantur observationes astronomicae d. 9. m. Martii 1497 et 9. die m. Ianuarii anno 1500 Bononiae factae. Intererat etiam scholis linguae Graecae, quas habebat Antonius Urceus, qui nominabatur Codrus; maxime vero utebatur familiaritate Domini Mariae de Novaria, astronomi illius doctissimi, cuius erat discipulus. Anno 1498 Andreas quoque Copernicus, Nicolai frater, Nationi adscriptus est. Cf. librum qui inscribitur: Della vita e delle opere di Antonio Urceo detto Codro, studi e ricerche di Carlo Malagola (Bologna 1878); cap. 8.

Et in eodem carmine talia cum de Germanis discipulis, tum inprimis de principibus Badensibus Bononiae eo tempore degentibus praedicat:

O Germania gloriosa, salve!

 Abs te turba venit scholasticorum,
 Hoc qui gymnasium excolunt, opimant
 Iam doctum et latialiter sonantes.
 Tris nuper quoque Regulos Badenses
 Lautos, magnificos, probos dedisti,
 Inter quos Iacobus enitescit
 Lingua, dexteritate, comitate,
 Cultu, mundiciis, nitore, victu;
 Clarus, munificus, potens, disertus;
 Splendorque et columen scholasticorum.
 At, Germania praepotens, alumnos
 Ad nos consimiles subinde mitte*.

2. Inde ab anno 1344 (fortasse iam antea) Natio commilitones Bononiae mortuos condebat ad aedem S. Fridiani extra portam S. Mamoli, inde ab anno 1463 in aede S. Dominici, ubi hodie quoque leguntur multae inscriptiones Germanis, Polonis, Francogallis, Anglis scholaribus dedicatae (I. 47^v. 132)^b. Deinde, cum proprium vellet habere sepulcrum, anno 1501 loco quodam huius aedis acquisito arma sua additis verbis his: S. (i. e.: SEPULCRUM) GERMA^{CE} NATIONIS lapidi insculpenda et in lapidem auro inductum, quem adhuc muro infixum videre licet, inscribenda curavit Philippi Beroaldi, amicissimi scholarium Germanorum, hoc carmen (I. 150^v)^c:

Siste gradum, specta monumentum hoc queso, viator,
 Quod pia, quod cultrix legum germana iuventus
 Condidit, ut genti pateat chomune sepulcrum,
 Ut Germanorum manes post fata quiescant
 Sacra parentali capientes annua ritu.

M · DI

Praeterea in hoc lapide scripta erant haec^d:

ANNO MDI · IMPEN · DD · IVR · | S · DE RVBROGALLO ET D · DE
 GERMANICAE NATIONIS | RAMIN PROCVR.

Atque illud sepulcrum anno 1502 picturis et inscriptione graeca ornatum esse discimus ex Annalibus. Anno autem 1599, cum Nationis monumentum renovaretur, hic titulus supra additus est:

* Philippi Beroaldi de Felicitate Opusculum — Impressum Bononiae a Benedicto Hectors Anno Salutis Millesimo undequingentesimo. — Exstat carmen etiam in fol. 126^v Orationum Multifariarum ipsius Beroaldi. ^b p. 109, 2.
^c p. 259, 8. ^d Cf. Montieri, Raccolta di tutte le Memorie, lapidi e iscrizioni di Bologna 1828 (II, 50) Mscrptm. in Bibl. Regia Bononiensi.

HOC MONUMENTVM
 VETVSTATE FERRE CONSVMPVTVM PVBLICO
 AERE INCLYTAE NATIONIS GERMANICAE
 RESTAVRATVM · ET AVCTVM · FVIT ANNO
 MDXCIX · PROCVRANTIBVS CONSILIARIIS
 IOANNE VVARMVNDQ DE PREISING IN ALTEN
 PREISING ET SIXTO VVERNERO VOGT DE
 ALTEN SVMMERAV A PRASPERG

et sub versibus Beroaldi haec sententia:

VIVE MORITVRVS · MORIERISQVE
 VICTVRVS.

Hoc novo sepulcro utendi occasio data est iam anno 1502, cum Conradus de Steinberg in rixa quadam cum excubitoribus orta esset interfectus (I. 148^v)^a. Alia fuit Nationi rixa cum Hungaris, quorum quidam a Germanis nonnullis ab ipso laesis graviter vulneratus erat, et anno 1507 cum Anglis de syndicato Universitatis (I. 148^v. 154^v. 157)^b. Ferociores etiam intercesserunt cum Siculis contentiones anno 1513, propter quas Nationi visum est armatis se munire, cum conveniret ad Procuratores eligendos. Sed eodem anno pacem fecerunt Germani exilio impetrato duorum illorum Siculorum, quorum culpa turbae illae conflatae erant (I. 163^v)^c. Novae ortae sunt contentiones cum Langobardis anno 1517, qua re Natio duos mercennarios alere coacta est; et concursu facto ex duodecim qui pugnauerunt Germanis unus est vulneratus (I. 168)^d. Pacem eodem anno coram legato pontificio 10. d. m. Maii factam confirmavit Natio documento d. 14. m. Iulii scripto, unde comperimus his in pugnis a Germanis stetisse scholares ex Romandiola^e. Nihilominus floruit Natio; Philippus Obermayr, Ultramontanorum Rector cum esset electus anno 1519, totam per urbem curavit affigendos titulos, ubi litteris aureis vivere Germania iuebatur (I. 163 in marg.)^f. Quamquam aliquamdiu haec secunda fortuna turbata est pestilentiae malis annis 1527 et 1528, quibus factum est, ut scholares diffugerent; atque 1528 soli Procuratores, 1527 praeterea duo scholares remanserunt. Sed admodum frequentes redierunt anno 1530, cum Carolus V. Bononiam adiret, qua occasione data Natio Germanica praeter ceteras floruit et sibi paravit privilegia illa quae supra demonstravimus. Procuratores interfuerunt sacris quae Pontifex ipse procuravit Imperatore praesente d. 25. m. Decembris anni 1529, multique honoribus et favoris testimoniis Natio ornata est ab Imperatoris comitibus, quorum ex numero sibi adscripsit honoris causa Andream Kungsmarck, Curiae Episcopalis Hildenshemensis Magistrum et S. R. I. Vicecancellarium, et Cornelium Henricum Agrippam, Conradum de Bammelberg qui vocabatur „der klein Hess“, et Casparum Fronsperger, Imperatoris duces (I. 178. 180^v)^g.

Paullo post (anno 1533) rixa orta inter nobilem quendam Nationis sodalem et Polonum de equo empto Rector Ultramontanorum Germanum, quamquam eius iurisdictioni non erat subiectus, malis quibusdam artibus pignoribus captis aut ipsum adesse in iudicio aut Procuratores mittere cogebat. Qui quamquam honoris causa ad eum se conferunt, tamen adeunt Bononiae praefectum, Franciscum illum Guicciardinum, rerum scriptorem clarissimum, isque Pyrrho de Malvezzis, senatore Bononiensi (ex ea ipsa familia amplissima, cuius beneficio fit, ut haec Acta nunc edantur), nobiles Germanos ex longo iam tempore Rectoris iudicio liberatos esse testante pignora ei, cuius erant, reddi iubet (I. 189)^h.

^a p. 257, 47. ^b p. 265, 8. 269, 7. ^c p. 276, 30 sq. ^d p. 282, 3. ^e Archivum reg. Bonon.; archiv. pontific. — „Instrum. et scritt. del Regg.“ — ser. A, lib. 4 No. 31. ^f p. 276, 42 sq. ^g p. 296, 10. 297, 28. ^h 307, 33 sq. E

Acta nationis Germanicae.

In appendice a Marullio comite Annalibus subiuncta commemoratur epistula a rectore senatuque Ingolstadiensi d. 12. m. Iunii 1558 ad Nationis Procuratores scripta, qua ab his petebatur, ut mercatores quosdam in carcerem coniectos in libertatem vindicarent. Adeunt statim litteris Procuratores senatum Bononiensem (I. 230^v), qui iam ipse incitatus commodis maximis, quae in cives ex horum mercatorum negotiis redundabant, rem nonnullis maioris potentiae viris commendarat et commendabat epistolis, quarum exemplaria exstant in VI. Literarum Senatus volumine. Atque tali modo saepius intercessisse Nationem ex pluribus etiam locis apparet.

Sed dum colitur Natio et a Bononiensibus et ab aliis fere omnibus, accidit anno 1562, ut unus ex Procuratoribus Romam iter facturus pridie eius diei quo proficiscebatur Germanos ad convivium vocaret. Unde alter Procurator et scholaris quidam discedentes incidunt in lictores ab eis propter Italum a Germano paullo ante vulneratum iratis circumventi, quamquam ad Nationis privilegia provocant, et armis privantur et ipsi capiuntur. Clamore audito ceteri e convivio advolant unusque a sicariis Germanos peti ratus primo impetu aliquot lictores fugat, sed ceterorum armis in aedes coguntur regredi. Postero die mane dum Germani apud Pontificis legatum — fuit Petrus Donatus Cesi episcopus Narniensis — de laesis privilegiis conqueri constituunt, lictorum dux cum permultis ministris in domo, quo Germani convenerunt, adest eosque una cum famulis in aedes legati se sequi iubet. Quo ubi primum perveniunt, indicta causa in vincula coniciuntur et sex ex eis, quorum nonnulli ne interfuerant quidem illi tumultui, damnantur ad fideiulam; sed auctoritate Senatus Bononiensis Rectorisque Ultramontanorum interposita duo tantum palam nudati tormento illo afficiuntur. Exardescit tota Natio indignatione, et conquesta apud Imperatorem, rebus suis translatis in aedes patrum, qui nominantur Caritatis, transmigrat Patavium ibique edit paulo post librum qui inscribitur: „Scriptum Verum ac Breve, causas continens cur Inclyta Natio Germanica Bononia secesserit etc. MDLXII.“ Indidem epistula d. 19. mensis Martii eiusdem anni ad Ulyssem Gozzadini comitem Bononiensem missa — extat in tabulario Iohannis Gozzadini comitis et senatoris clarissimi, nuper vita defuncti — et semper beneficia ab eo accepta grato animo esse prosecuturam profitetur et ab eo petit, ut una cum Ludovico Bovio doctore praedio suo Bononiensi prospiciat. Ita iterum reliquit Natio universa illud Studium, quocum conexa fuerat multa per saecula, honoribus semper eximiis ornata.

3. Aegerrime nimirum cives Bononienses Germanorum discessum ferebant, quoniam et ipsis scholaribus maxime studebant et incommodum suae urbi Studioque, commodum universitati Patavinorum, quibus semper aemulabantur, allatum dolebant. Itaque cum iam ipso profectionis die id agere coepissent, ut revocarentur Germani, senatores Nationem in exilio quoque amicitiam servare Bononiensibus certiores facti 20. d. mens. Apr. litteris missis Germanos ut redirent adhortati sunt, et cum eorum animi ab hoc consilio non abhorreere viderentur, per oratorem Bononiensem in Urbe cum Pontifice agebant de Nationis revocatione. Quod quamquam parum successit, tamen non deterritus senatus Nationem Bononiam reducere etiam atque etiam contendit et anno 1569 a Carolo de Austria petiit, ut apud Imperatorem auctoritatem suam interponeret pro hac re, quam confici Bononiensium plurimum interesset. Anno vero demum 1573 Natio Bononiae restituta est^a, ex eoque tempore senatus de privilegiis Nationis augendis cum Pontifice agere non destitit. Et sanxit ille privilegia amplissima et gravissima Germanis a senatu Bononiensium anno 1575 data neque defuit sanctio Imperatoris, apud quem Heliodorus Tinelli iam saepius pro Natione Germanica intercesserat^b.

Iam Natio summa Bononiae utebatur securitate, neque ullam omisit senatus occasionem eius ad-

^a I. 231, Notae a Marulli comite additae.

^b Archiv reg. Bon., arch. pont., Litterar. sen. XI; 2. Iul. 1576.

iuvandae; ut anno 1587, cum Natio Basilium quendam Vorner propter laesa statuta aliaque crimina a Senensi Natione Germanica ei obiecta expulisset, a Germanorum partibus stetit, quamquam non contigit, ut ille ex Pontificis eiusque aulicorum eiceretur gratia, in quam dolis sese insinuaverat*.

Paulo post, anno 1595, Daniel quidam Grenzing de Feldkirchen, primus Nationis Consiliarius, cum adiuvante Iohanne Iacobo Wacher Michaelem quendam Chumerlin in foro adgressus semianimem reliquisset, cum Nationis arca, in qua erant quadringenti coronati aurei, fugit et a Gubernatore in ius vocatus absens damnatus est. Wacher autem, homo omnibus libidinibus corruptus, partem illius pecuniae a Grenzing acceptam Romae brevi perdidit et, tanquam nihil commisisset, Bononiam ad lauream petendam rediit. Neque tamen adiit collegia, quod Natio a Legato impetraverat, ut vi ex urbe pelleretur, ipsamque lacessivit libello omni criminum genere pleno. Deinde, quamquam Germani eum ad doctoratum promoveri vetabant, tamen ad examen ita admissus, ut quae furatus esset restitueret iniuriarumque se poenitere profiteretur, et clam a Collegiis promotus, altero libello contumelioso ad Nationem misso ambulat in viis cum armis armatisque. Repente vero mutata prorsus ratione per litteras supplicat Nationi, ut sibi venia detur; sed haec eius voluntati fidem non habens non respondet nisi edicto, ut, quisquis Wacheri nomen pronuntiare ausus sit, item eiciatur. Iam ille Bononia profectus redit anno 1598 cum patruo eiusque auctoritate fretus — erat enim Legatus ad Pontificem Caesarus — Nationi mittit epistolam, qua innocentem se indicari insolenter iubet additque de sua honestate quisquis dubitare audeat eum esse infamem. Ipsum autem infamem iudicat Natio statim congregata et eiecit ut „putridum membrum“; sed anno 1599 id, quod scholari non concesserat, legato Caesareo iam non potuit negare, et Wacher in gratiam receptus est.

Neque omittendum videtur quod mense Septembri anni 1605 accidit. Procuratores cum aliis scholaribus sine armis ambulantes, cum a nonnullis captivis contumeliis lacessiti duris respondissent verbis, a licitoribus capti unum diem in carcere sunt retenti. Qua de re Nationi die 2. m. Octobr. convocatae et apud Gubernatorem conquestae summo cum honore satisfactum est (III. 14).

Ut Bononiensibus pro hospitio tam benigno tanque diuturno testimonium darent grati animi, Germani anno 1596 a magistratibus Tyrolensium impetraverunt, ut frumento, quod Bononienses a Bavaris emptum essent traducturi, nullum imponerent portorium (III. 124 sq.). — Ex carminibus nonnullis, quae rarissimo quodam libello (Versi nelle . . . allegrezze et corso di . . . Pallio . . . Istituite dall' Ill . . . Natione Germanica per la . . . Elettione di Mattias Primo Imperatore . . . — In Bologna per il Cocchi . . . 1612 — op. in 8vo) continentur, confectis et Germanicae Nationi dedicatis a Camillo de Comitibus Panici, qui Nationis sodales linguam docebat Italicam^b, comperimus d. 22. m. Iulii a. 1612 cursus certamine aliisque ludis celebratam esse a Germanis electionem Matthiae I. Imperatoris (Ann. III. 179^v. 180, et Arch. reg. Bon. — arch. pont. — Partitorum Sen. XXIX. f. 78).

Solebant Germani se remittere in praedio suo ante portam S. Mammae sito; sed paulatim Italici quoque scholares ibi cum meretriculis genio indulgere coeperunt. Itaque anno 1661 Consiliarii et Officiales indice portae affixo multam minitati sunt omnibus, quicumque Nationi non adscripti eo intrassent.

Anno 1672 licitorum dux, qui scholares eorumque privilegia haud sane accurate et diligenter solebat observare et in rixa quadam Germanis vim aliquam intulerat, a Legato, apud quem Natio conquesta erat, graviter reprehensus est (Arch. reg. B. — Epist. Oratoris Bon. Rom. lib. 397, 4).

Extant in tabulario Senatus Bononiensis duo documenta, quorum alterum, nullo notatum anno, sed,

* Arch. reg. Bon. arch. pont. legat. Roman. 140, 12; et ibid. Litter. legat. ad senat. anni 1587. ^b Habebat Natio magistros proprios linguae Italicae (annis 1612. 1615), francogallicae (anno 1662), artis gymnasticae (1640. 1641), anno 1668 theologiae tres, alios legum, medicinae, linguarum, equitandi, saltandi, ad lyram cantandi, arma tractandi.

ni fallor, medio saec. XVIII. scriptum, narrat — id quod tunc temporis admodum erat vulgatum — velle Nationem transmigrare ad universitatem Pisanam (Arch. reg. Bon. arch. Pont.; magistrat., de stud. 13). Neque vero huius rei ullum est aliud testimonium. Alterum documentum est epistula a cardinale Herzan, protectore Nationis, ad Legatum pontificium Bononiensem, anno 1785 missa, qua admonetur, ut servaret privilegium Procuratorum proprias habendi sedes iuxta Rectorem in museo anatomico.

Ut Matthiae aliorumque sic Leopoldi quoque II. electionem celebravit Natio haud medioeri sumptu anno 1790.

Sed iam prona erat in ruinam post tot saeculorum res florentissimas. Nam non iam ex longinquis Germaniae regionibus, sed ex proximis Italiae locis veniebant scholares eique perpauci; et cum numero sodalium opes quoque minuebantur. Anno 1791 Consilarii summis rei pecuniariae angustiis per cambium mutuari coacti sunt 1000 libras d. 4. m. Martii et decem post dies 500; priori sygraphae addita sunt verba comprobantia et Herzan cardinalis et Nationis ipsius, cuius sodales tunc erant hi 8: Ioh. Franciscus Collizoli-Sega, Ioh. Baptista Martinetti, ille Tridentinus, hi Lukanensis, Procuratores; Ioh. Menini Syndicus, Iacobus Bartoli, Aloysius Leonardi, Ioh. Udalricus Wetter, Petrus Antonius Straubinius, Iacobus Menini. Paulo post, quae in Nationis nominibus erant, non iam paria erant aeri alieno; Marulli comiti debebat anno 1796 libras 6940. Quas cum solvere non posset, ei cum duobus nominibus praedium illud suum Bononiense in Vallescuro transcripsit*. Octo et viginti diebus post ultimum bonum venditum, d. 18. m. Iunii 1796, Francogalli Bononiam occupant, et decreto d. 7. m. Dec. anni insequentis universum Studium Bononiense tollitur. Id quod iure ac merito factum est. Haec enim instituta prioribus temporibus, quibus Studium Bononiense fulgebat per Medii Aevi tenebras ut fax longe elucens, utilia, ne dicam necessaria, post tot tamque magnas rerum mutationes iam exstingui necesse fuit.

Caput V. De sodalibus Nationis Germanicae.

1. Numerus eorum, qui inde ab anno 1289 usque ad annum 1562 Nationi adscripti fuerunt, plene et accurate definiri potest ex Matriculis. Atque inscripti sunt annis 1289—1299 533; deinde saeculi quarti decimi priore parte 1259, posteriore 415; tum saeculi quinti decimi priore parte 308, posteriore 715; denique saeculi sexti decimi priore parte 801, annisque tredecim insequentibus (1550—1562), antequam migravit Natio Patavium, 337. Ex eis autem quae praeterea exstant Matriculis annorum 1573—1601 et 1707—1727 apparet annis 1573—1599 inscriptos esse 2071 scholares, annis vero 1707—1727 non plus

* Non inutile videtur congerere quae de re familiari Nationis ex Annalium libris cognita habemus. Iam inde ab anno 1289 possidebat paramenta sacra, quae saepius, cum premebatur pecuniae penuria, pignori dabat. Primum inventarium videtur factum esse anno 1301; nova paramenta emuntur annis 1311 et 1327. Anno 1339 vineam acquisivit Natio, quam locavit anno 1356. Pecuniam faenore collocat 1354, sed duobus annis post ab ipsius Bidello duodecim mutuatur solidos. Anno 1365 ei quinae librae annuae legantur et 1379 nova emuntur paramenta. Ita quamvis non semper essent egregiae, in universum tamen non exiguae erant Nationis opes usque ad exitum saec. XV. Aliarum emptionum in novis inventariis annis 1505 et 1516 confectis mentio fit; sed aere alieno premitur annis 1510. 1512. 1513, quin etiam Iudaeo cuidam pignori dare cogitur anno 1519 cistam, qua servantur sacra eius paramenta. Anno 1526 heredes a Bidello suo Io. Scotto instituti Germani domum anno 1528 emunt, vendunt tamen iam post decennium. Anno 1530 paramenta librique renovantur. Pecunia quamvis parva ab episcopis nonnullis, qui Nationis sodales fuerant, anno 1531 collata et centum libris, quibus quinarum librarum anno 1365 legatarum annua praestatio a debitoribus erat soluta, emit Natio anno 1533 agrum praedio suo vicinum duarum fere tornaturarum, quae vocantur a Bononiensibus, annoque 1541 quinque alias tornaturas. Totum hoc praedium venit anno 1542 et redemptus est fundus quinque tornaturarum, is ipse, qui anno 1796 pignori datus est.

155. Universi igitur scholares fuerunt 4368 annis 1299—1662 et 2226 annis 1573—1599 atque 1707—1727; omnibus autem his 322 annis inter sodales Nationis recepti sunt 6594. Hinc efficitur adscriptos esse singulis annis 48 fere exeunte saeculo tertio decimo (1289—1299); deinde 50 fere priore saeculi quarti decimi parte, et 8 fere posteriore parte; tum 6 fere priore, 14 fere posteriore parte saeculi quinti decimi; tum 16 fere priore saeculi sexti decimi parte eisque qui sequuntur usque ad illud exilium Patavinum annis 26 fere; deinde 76 fere annis 1573—1599; denique septeni tantum annis 1707—1727.

Reliquorum temporum Matriculae quoniam perierunt ac ne ex ceteris quidem Nationis libris, quamvis multa in eis nomina occurrant, certus singulorum annorum numerus erui potest, coniectura assequendum est, quot quoque anno inscripti videantur. Illos 322 per annos adsciti sunt 6594 scholares, i. e. quotannis fere viceni; permansit autem post annum 1600 Natio annos 186 (exceptis nimirum decem illis Patavii peractis); efficitur ergo hoc temporis spatio circa 3720 scholares fuisse. Summa igitur omnium eorum, qui adscripti fuerunt Nationi Germanicae Bononiensi nescio an fuerit 10300, unde colligi potest, quid deberint Germani cum litteris studentes tum legibus operam dantes Studio illi Bononiensi.

2. Sed hi scholares nullo modo comparari possunt cum eis, qui hodie artium liberalium studia colunt; nam fere omnes aetate erant iam provectiones, fere omnes clerici; plurimi ex Nationis sodalibus erant canonici vel pastores vel praepositi vel decani vel archidiaconi; multi magistros famulosque secum adducebant.

3. Magnus est principum numerus, qui Nationis sodales fuerunt eorumque plurimi superioribus praesertim temporibus Bononiae litterarum studiis operam dederunt. Atque principem in hoc numero locum obtinet Austriae domus, ex qua sex in matriculas inscripti sunt. Quorum primus Fridericus, dux Austriae et Plebanus ecclesiae Medlicensis, et suum et magistri nomen a. 1332 inscripsit et a. 1334 Procurator Nationis cum Ernesto Budde Saxone electus totam illius anni rationem sua ipsius manu in Annales rettulit, die autem 12. mensis Ianuarii 1335 Bononia discedens in suum locum substituit Henricum de Thurego, Capellanum in Cella^a. Anno 1576 inscripti sunt Andreas^b et Albertus^c, Maximiliani Imperatoris filii, Cardinales, a. 1581 Maximilianus Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes de Habsburg et Tirol, qui die 6. mensis Nov. illius anni Nationi 25 coronatos donavit^d et in palatio publico propter Cardinalem Cesi, Pontificis Legatum, habitabat; eius in honorem ludus equester magno nobilium concursu die 12. mensis Nov. factus est. Anno 1585 Albertus, ipse quoque Maximiliani Imperatoris filius, Cardinalis, cum Cardinali Riaschewitscki, Archiepiscopo Collocensi, Bononiae deversatus nomen suum in Matriculam inscribendum curavit^e. Denique Ferdinandi, Archiducis Austriae, nomen in Matricula exstat^f.

Ex Badensi deinde domo tres Nationis sodales fuerunt: Bernardus ille, quem postea beatificatum esse constat, qui anno 1422 inscriptus ibi cum magistro Henrico Brantz Ulmensi litteris studebat annoque 1424 Procurator Nationis electus est^g; Iohannes Carolus, Marchio Badensis, a. 1588 inscriptus^h; denique Bernardus Gustavus, Monachus Cassinensis et Cardinalis, inscriptus a. 1676, qui cum ultimo Aug. mensis die Bononiam venisset, sub nomine Abbatis Fuldensis in S. Proculi monasterio moratus primo die m. Sept. Romam petivit, ut interesset conclavi, in quo Innocentius XI. Pontifex creatus est, indeque rediens d. 8 m. Nov. Bononiam ex itinere attigitⁱ.

^a Ann. I fol. 7r, 42v et 43r^e.

^b Matr. II, f. 11r.

^c Syllabus III. DD. Officialium Pro toto anno Domini

1741 Inclutae Nationis Germanicae etc.

Bononiae (1741) p. 10.

^d Matric. II f. 1r.

^e Arch. di Stato di Bologna,

Arch. Pont., Diarii, vol. D, f. 14v^o.

^f Ann. vol. I, fol. 233r.

^g Matric. II f. 13r.

^h Ann. I f. 95v et 96v.

ⁱ Syllabus cit. anno 1741 p. 10.

^k Ibid. f. 67v.

Bavari autem duces quinque inter Nationis sodales recepti commemorantur: a. 1379 Iohannes, Episcopus Frisingensis, postea Magdeburgensis et Primas Germaniae, qui a Procuratoribus Nicolao Snell, Canonico Constantiensi, et Ottone de Ottingen, ex Dioecesi Salisburgensi, inscriptus cum magistro quodam suo Francisco litteris Bononiae operam dabat et die 18. Ian. m. illius anni stipulationi cuidam Nationis interfuit^a; a. 1465 Wolfgang, Comes Palatinus Rheni superioris et Dux Bavariae, cum Casparo Smidhausen, Canonico Frisingensi et Decretorum Doctore, magistro suo, et Leonardo Newfarer, Paulo Talhaymer, Christophoro Cottenawer, Gamedero Putreich Seyboltzdorfer familiaribus suis^b; d. 19 m. April. a. 1574 Ernestus, Administrator Episcopatus et Hildenshemensis et Frisingensis; d. 20 m. Nov. a. 1592 Philippus, Episcopus Ratisbonensis, et Ferdinandus iunior^c.

Neque Brunsvigensium Ducum Nationi adscriptorum minor est numerus; sunt autem hi: a. 1301 Otto^d, qui cum Praeposito quodam Brunsvigensi legibus Bononiae operam dedit, magistro usus Francisco Sassolinio, iuris civilis doctore illa aetate celeberrimo^e; a. 1345 Ludovicus cum Gulielmo et Philippo magistris^f; 1541 Philippus Leo, ducis Brunsvigensis filius nothus^g; 1546 Philippus, Dux Brunsvigensis et Luneburgensis^h; anno denique 1583 Otto Henricus, Dux Luneburgensisⁱ.

De Saxonum principibus, qui in Studio Bononiensi versati sunt, in primo Annalium libro sub anno 1491 inter pecunias a scholaribus collatas hoc scriptum legitur: „Ab Illustrissimo Frederico filio bellicosissimi prudentissimique Alberti Principis Saxoniae florenos duos in auro, quem ad hanc nostram Societatem recepimus, cum litterarum adipiscendarum gracia gymnasium Senense peteret^a, et exadversum delineatae sunt corona principis atque crux Ordinis Teutonici, cuius ille postea fuit Magister in Prussia, ut in margine hac nota indicatum est: „Postea factus Magister Ordinis dive Virginis Theutonicorum In prutzia Anno domini 1498. Electus deinde in coadiutorem reverendissimi in christo patris et domini domini Ernesti archiepiscopi Magdeburgensis, Germaniae Primatis^b; praeterea inter impensas a Natione eodem illo anno factas relatum est hoc: „libras tres, bolonenos IX, pro dulciario et zochare quod nomine Nationis dono dedimus Illustrissimo principi Saxonie Frederico^c“. Deinde anno 1500 Nationi adscriptus est Iohannes iunior, Dux Saxoniae, Angariae et Westphaliae, is qui postea Episcopus Hildenshemensis factus est, cum familiaribus suis Bernardo de Oppershausen, Iohanne de Minnigrade, Andrea Lochowen^d; d. 23. m. April. anni 1581 Fridericus, item Dux Saxoniae, Angariae et Westphaliae^e, anno denique 1704 Christianus Augustus, Cardinalis^f.

Neque praetereundus est Fridericus, Dux Wirtembergensis, cuius nomen d. 19. m. Ian. 1600 his verbis ex tribus linguis mixtis in Matriculam relatum est: „Fridericus, Dux Wirtembergensis et Teck, Comes Montis Beligardi, Dominus in Heidenheim etc. Chevalier des ordres de France et d'Angleterre, Patroni del Allemagni et scripti cum favore del Nationi etc.^g“.

Deinde mentione digni sunt Simon dux de Deck (anno 1343)^h, Rupertus II. dux de Monte, episcopus Pataviensis (anno 1385)ⁱ, Iohannes princeps in Anhalt (anno 1453)^j, Ericus, Maguopolie dux, Vandaliae princeps, „comes Sverinensis, Rostochii et Stargardie dominus“ (anno 1502)^k.

Praeterea inveniuntur in Matriculis multi cardinales, episcopi, nobiles, equites, officiales Germani, multi denique viri docti, inter quos praeter Nicolaum Cusanum et Nicolaum Copernicum memorandi sunt

^a Ann. I f. 71v^o et 74v. ^b Ann. I f. 113v^o. ^c Matric. II f. 13v. ^d Ann. I f. 29r. ^e Sarti, De claris Archigymn. Bonon. Professoribus, Vol. I p. 2 p. 105; Mazzetti, Repertorio dei Professori etc. p. 283; Alidosi, Dottori Bolognesi, p. 75; Mazzoni Toselli, Opere vol. III p. 47. ^f Ann. I f. 48r. ^g Ibid. f. 206v. ^h Ibid. f. 220v et 227. ⁱ Ibid. f. 233r et Matr. II f. 13r. ^j Ann. I f. 133v et 134r^o. ^k Ib. f. 147v. ^l Matric. II f. 13r et Ann. I f. 232r. ^m Syllabus cit. del 1741, f. 11. ⁿ Matric. II 13. ^o p. 106, 18. ^p p. 149, 7. ^q p. 198, 23. ^r p. 260, 38.

Conradus Celtis, Christophorus Longolius, Iohannes Caesarius, Henricus Cornelius Agrippa, Rudolphus Agricola, Christophorus Kuppener, Crotus Rubianus, Ulricus de Hutten, Gregorius Haloander.

Ceterarum nationum Bononiae constitutarum acta perierunt. Quae qualia fuerint, qualisque ipsarum fuerit condicio, ex Germanicae Nationis exemplo facile animo informes.

Grates igitur agenda sunt maximae et Iosepho Mariae Malvezzi de' Medici comiti, qui haec Acta ab instante exitio vindicavit, et eius heredibus, quorum summa liberalitate atque humanitate factum est, ut ea iam ad communem hominum doctorum usum in lucem proferantur.

Dabam Bononiae, Kal. Oct. 1887.

CAROLUS MALAGOLA.

